EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

3. aprill 2008 *

Kohtuasjas C-331/06,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Rechtbank te Amsterdam'i (Madalmaad) 27. juuli 2006. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. juulil 2006, menetluses

K. D. Chuck

versus

Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja esimees C. W. A. Timmermans, kohtunikud L. Bay Larsen, K. Schiemann, P. Kūris (ettekandja) ja J.-C. Bonichot,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

kohtujurist: J. Mazák,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 27. septembri 2007. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank, esindajad: advokaadid E. Pijnacker Hordijk ja S. J. H. Evans,

— Madalmaade valitsus, esindaja: H. Sevenster,

— Kreeka valitsus, esindajad: K. Georgiadis, Z. Chatzipavlou ja O. Patsopoulou,

— Itaalia valitsus, esindaja: I. M. Braguglia, keda abistas *avvocato dello Stato* W. Ferrante,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: V. Kreuschitz ja M. van Beek,

olles 16. jaanuari 2008. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT L 149, lk 2), mida on muudetud ja ajakohastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 631/2004 (ELT L 100, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 10; edaspidi „määrus nr 1408/71"), artikli 48 tõlgendamist.

2 See taotlus esitati K. D. Chucki ja Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbanki (sotsiaalkindlustuskassa juhatus, edaspidi „SVB") vahelises kohtuvaidluses seoses viimati nimetatu keeldumisega võtta arvesse K. D. Chucki poolt Taanis tasutud sotsiaalkindlustusmakseid, kuna pensionitaotleja ei elanud taotluse esitamise hetkel liikmesriigis.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigus

3 Määruse nr 1408/71 artikkel 2 määratleb isikud, kelle suhtes määrus on kohaldatav, sätestades lõikes 1 järgmist:

„Käesolevat määrust kohaldatakse töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja õpilaste suhtes, kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid ning kes on mõne liikmesriigi kodanikud või mõne liikmesriigi territooriumil elavad kodakondsuseta isikud või pagulased, samuti nende pereliikmete ja nende ülalpidamisel olnud isikute suhtes."

4 Määruse nr 1408/71 artikkel 10 „Elamisega seotud tingimusest loobumine. Kohustusliku kindlustuse mõju sissemaksete tagasimaksmisele" sätestab:

„Välja arvatud juhul, kui käesolevas määruses on sätestatud teisiti, ei tohi ühe või mitme liikmesriigi õigusaktide alusel saadavaid rahalisi invaliidsus-, vanadus- või toitjakaotushüvitisi, tööõnnetus- ja kutsehaiguspensione ning matusetoetusi mingil viisil vähendada, muuta, peatada, tühistada või konfiskeerida seetõttu, et nende saaja elab liikmesriigi territooriumil, mis ei ole see liikmesriik, kus asub hüvitiste maksmise eest vastutav asutus.

[…]".

5 Määruse nr 1408/71 artikkel 48 „Alla aasta kestvad kindlustus- või elamisperioodid" sätestab:

„1. Olenemata artikli 46 lõikest 2 ei ole liikmesriigi pädev asutus kohustatud määrama hüvitist tema poolt kohaldatavate õigusaktide alusel täitunud perioodide eest, mida võetakse riski realiseerumisel arvesse, kui:

— kõnealused perioodid kestavad vähem kui aasta

ja

— üksnes kõnealuseid perioode arvesse võttes ei näe nimetatud õigusaktid ette hüvitise saamise õiguse tekkimist.

2. Iga asjaomase liikmesriigi pädev asutus võtab lõikes 1 osutatud perioode arvesse artikli 46 lõike 2 kohaldamisel, välja arvatud punkti b kohaldamisel.

3. Kui lõike 1 kohaldamise tagajärjel vabaneksid kõik asjaomaste liikmesriikide asutused oma kohustustest, määratakse hüvitist üksnes neist riikidest viimase õigusaktide alusel, kelle tingimused on täidetud, nii nagu kõik täitunud ja vastavalt artikli 45 lõigetele 1–4 arvessevõetavad kindlustus- ja elamisperioodid oleksid täitunud selle riigi õigusaktide alusel."

6 Nõukogu 21. märtsi 1972. aasta määruse (EÜ) nr 574/72, millega määratakse kindlaks määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes rakendamise kord (EÜT 1972, L 74, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 83; edaspidi „rakendusmäärus"), artikli 36 lõige 3 sätestab:

„Kui taotleja elab muu kui liikmesriigi territooriumil, esitab ta [vanadushüvitise] taotluse selle liikmesriigi pädevale asutusele, kelle õigusaktid kehtisid selle töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja suhtes viimasena."

Siseriiklik õigus

7 Üldise vanaduspensioni seaduse (Algemene Ouderdomswet, edaspidi „AOW”) artikli 6 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva seaduse alusel loetakse kindlustatud isikuteks

a) residendid ning

b) mitteresidendid, kes on kohustatud Madalmaades töötades oma töötasult makse tasuma ning ei ole veel 65 aastat vanad.”

8 AOW artikkel 7 sätestab:

„Käesoleva seaduse kohaselt on õigus vanaduspensionile isikutel,

a) kes on saanud 65-aastaseks ja

b) kes olid käesoleva seaduse kohaselt kindlustatud perioodi jooksul, mis algab nende 15-aastaseks saamisest ja lõpeb nende 65-aastaseks saamisel."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

9 Briti kodanik K. D. Chuck elas ja töötas Madalmaades alates 1. septembrist 1972 kuni 1. aprillini 1975 ning alates 1. jaanuarist 1976 kuni 31. detsembrini 1977. Üheksa kuu jooksul, mis jäi mainitud ajavahemike vahele, töötas ta Taanis, kus ta tegi sotsiaalkindlustusmakseid. Alates 1. jaanuarist 1978 on ta elanud Ühendriikides. 65-aastaseks saades esitas ta taotluse vanaduspensioni saamiseks SVB-le.

10 SVB määras K. D. Chuckile alates 2000. aasta detsembrist vanaduspensioni, mida vähendati 90% võrra nende 45 aasta eest, mil ta ei olnud kindlustatud. Pensionisumma arvutamisel ei arvestanud SVB Taanis täitunud kindlustusperioode, sest K. D. Chuck ei elanud enam liikmesriigi territooriumil ning SVB väitel ei omanud seetõttu õigust nõuda määruse nr 1408/71 artiklist 48 tulenevat soodustust.

11 K. D. Chuck esitas selle otsuse peale vaide SVB-le, kes jättis selle 2. jaanuari 2002. aasta otsusega rahuldamata. K. D. Chuck kaebas otsuse edasi Rechtbank te Amsterdami.

12 Ta väidab, et vastavalt määruse nr 1408/71 artiklile 48 oleks tulnud kindlustusperioodide arvutamisel võtta arvesse Taanis täitunud kindlustusperioode. Asjaolu, et ta ei elanud taotluse esitamise hetkel liikmesriigi territooriumil, ei tohiks välistada artikli 48 kohaldamist.

13 Rechtbank te Amsterdam otsustas 27. juulil 2006 menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kui töötaja elab pensioniea saabumise hetkel väljaspool [Euroopa] Ühendust, kas siis määruse [nr 1408/71] artiklit 48 tuleb tema suhtes kohaldada samadel alustel nagu töötaja puhul, kes elab pensioniea saabudes ühenduse territooriumil?"

Eelotsuse küsimus

14 Oma küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 1408/71 artikli 48 lõike 2 kohaselt on selle liikmesriigi pädev asutus, kus töötaja, kes on mõne liikmesriigi kodanik, viimati elas, kohustatud selle töötaja vanaduspensioni arvutamisel siis, kui see töötaja elab pensioni maksmise taotluse esitamise ajal kolmandas riigis, võtma teises liikmesriigis töötatud perioode arvesse samadel tingimustel nagu siis, kui see töötaja elaks ikka veel ühenduse territooriumil.

Euroopa Kohtule esitatud märkused

15 SVB väidab, et määrus nr 1408/71 tagab õigused ja hüvitised ainult ühenduse piires liikuvatele töötajatele ning Euroopa Kohtu praktikast ei saa järeldada, et isikud, kes kuuluvad määruse reguleerimisalasse, omandaksid selle alusel automaatselt õigusi.

16 SVB lisab, et ta oleks olnud kohustatud kohaldama määruse artiklit 48 väljaspool ühenduse piire elava pensionitaotleja suhtes ainult juhul, kui liidetavaid hüvitisi on määruse artikli 10 alusel võimalik üle kanda. Kõnealune artikkel tagab ainult õiguse kanda pension üle ühest liikmesriigist teise. Sellest tulenevalt ei ole Taani ametiasutused kohustatud kandma hüvitisi üle kolmandasse riiki ning seega oleks ebaloogiline, kui määruse artikkel 48 kohustaks Madalmaade ametiasutusi võtma arvesse K. D. Chucki poolt Taanis tehtud sotsiaalkindlustusmakseid.

17 SVB kinnitab, et kuna ühenduse õigus ei sätesta selliste hüvitiste ülekandmist, ei ole *a fortiori* võimalik ühenduse õigusest tuletada õigust kanda üle liidetud hüvitisi määruse artikli 48 lõike 2 alusel. Seda järeldust toetab ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta artikkel 7 (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72).

18 Esitatud küsimusele jaatava vastuse andmise toetuseks väidab Madalmaade valitsus, et EÜ artikkel 42 kehtestab töötajate sotsiaalkindlustusõigusi tagava süsteemi töötajate vaba liikumise edendamiseks. Selleks näeb see artikkel esiteks ette kõigi liikmesriikide õigusaktide kohaselt arvessevõetavate perioodide kokkuliitmise, et omandada ja säilitada õigus saada toetust, ning teiseks kohustuse maksta hüvitisi kogu ühenduse territooriumil. Lisaks sätestab rakendusmääruse artikli 36 lõige 3 vanaduspensioni taotlemise korra isikutele, kes ei ela liikmesriigi territooriumil.

19 Sellele küsimusele eitava vastuse andmise poolt toob Madalmaade valitsus välja asjaolu, et määruse nr 1408/71 eesmärk on lihtsustada töötajate ja nende pereliikmete liikumist ühenduse piires. Seda seisukohta toetab ka EÜ artikkel 42, mis sätestab, et Euroopa Liidu Nõukogu kehtestab korra, et tagada toetuse maksmine isikutele, kes elavad liikmesriigi territooriumil.

20 Viimaseks rõhutab Madalmaade valitsus, et kui vanaduspensioni tuleb arvutada vastavalt määruse nr 1408/71 artikli 48 lõikele 2, ei tähenda see, et hüvitis on ülekantav kolmandasse riiki ja seal väljamakstav. Nimetatud küsimust see määrus ei reguleeri ning selle reguleerimine on täielikult liikmesriikide pädevuses.

21 Euroopa Ühenduste Komisjoni arvamus on, et juhul, kui töötaja elab pensioniea saabudes väljaspool ühendust, tuleb määruse nr 1408/71 artiklit 48 kohaldada samadel alustel nagu töötaja puhul, kes elab ühenduse territooriumil. Nimetatud artikli kohaldamisel ei ole oluline, kas pensioniikka jõudnud isik elab ühenduses või väljaspool seda.

22 Sellega seoses väidab komisjon, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt on määruse nr 1408/71 ainus eesmärk tagada siseriiklike süsteemide kooskõlastamine. Niisiis lubab see erinevate siseriiklike süsteemide jätkuvat eksisteerimist, mis toob kaasa nõudeid eri siseriiklike sotsiaalkindlustusasutuste suhtes.

23 Lisaks on ilmne, et nimetatud eeskirjade kohaldamisel on suhted töötaja ja selle liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemi vahel, millega töötaja on teataval ajavahemikul liitunud, olulisemad kui kutsetegevuse teostamise koht.

24 Komisjon järeldab sellest, et SVB põhjendusi järgides tekiks olukord, kus määruses nr 1408/71 sätestatud kindlustusperioodide liitmise põhimõte kaotaks suurema osa oma mõjust. Siiski ei nõua ükski ühenduse säte sotsiaalkindlustushüvitiste maksmist kolmandates riikides. Nende hüvitiste maksmise korda reguleerib jätkuvalt siseriiklik õigus.

25 Kreeka ja Itaalia valitsus on põhimõtteliselt komisjoniga nõus. Kreeka valitsus juhib tähelepanu ka rakendusmääruse artikli 36 tähtsusele, milles on silmas peetud taotleja olukorda, kes ei ela hüvitiste taotlemise ajal ühenduse territooriumil.

Euroopa Kohtu vastus

26 Tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on sedastanud, et EMÜ artikkel 51 (hiljem EÜ asutamislepingu artikkel 51, muudetuna EÜ artikkel 42) lubab erinevusi liikmesriikide sotsiaalkindlustussüsteemide vahel ja seega ka liikmesriikides töötavate isikute õiguste vahel (7. veebruari 1991. aasta otsus kohtuasjas C-227/89: Rönfeldt, EKL 1991, lk I-323, punkt 12).

27 Määrus nr 1408/71 ei loo ühist sotsiaalkindlustussüsteemi, vaid lubab erinevate siseriiklike süsteemide olemasolu ning selle ainus eesmärk on tagada siseriiklike süsteemide kooskõlastamine (5. juuli 1988. aasta otsus kohtuasjas 21/87: Borowitz, EKL 1988, lk 3715, punkt 23). Määrus lubab erinevate süsteemide jätkuvat eksisteerimist, mis toob kaasa erinevaid nõudeid eri asutustele, mille suhtes on hüvitisesaajal otsesed õigused kas ainult siseriikliku õiguse alusel või siseriikliku õiguse alusel, mida vajadusel täiendab ühenduse õigus (6. märtsi 1979. aasta otsus kohtuasjas 100/78: Rossi, EKL 1979, lk 831, punkt 13).

28 Veel on Euroopa Kohus otsustanud, et asutamislepingu artikli 51 rakendamiseks antud määrusi tuleb tõlgendada, pidades silmas selle artikli eesmärki: tagada võimalikult täielik töötajate liikumisvabadus ühenduse piires (vt 12. oktoobri 1978. aasta otsus kohtuasjas 10/78: Belbouab, EKL 1978, lk 1915, punkt 5, ja 14. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-105/89, Buhari Haji, EKL 1990, lk I-4211, punkt 20).

29 On selge, et määrus nr 1408/71 ei käsitle otseselt põhikohtuasjas kõne all olevat olukorda seoses küsimusega, kuidas mõjutab kindlustatu elukoht vanaduspensioni taotlemise hetkel tema pensioniõiguste arvutamist eri liikmesriikides töötatud perioodide eest.

30 Kõnesoleva määruse artikli 2 kohaldamine eeldab ainult kahe tingimuse täitmist: töötaja on liikmesriigi kodanik (või kodakondsuseta isik või pagulane, kes elab mõne liikmesriigi territooriumil) ning tema suhtes on või on olnud kohaldatavad ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid.

31 Mis puudutab sama määruse artiklit 10, siis sellega keelatakse elukohaklauslid vaid liikmesriikide vahel.

32 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 44 rõhutab, püütakse määrusega nr 1408/71 viia ellu asutamislepingu artiklis 51 määratletud eesmärki, hoides ära võimaliku negatiivse mõju, mida liikumisvabaduse kasutamine võib kaasa tuua töötajatele ja nende pereliikmetele seoses sotsiaalkindlustushüvitiste saamisega, eriti kui on tegemist eri kindlustussüsteemidesse makseid teinud võõrtöötajate teenistuskäiguga, ning anda sel viisil töötajatele õiguskindlus selles suhtes, et nende poolt kindlustussüsteemi tehtud maksetest tulenevad pensioniõigused säilivad samuti nagu töötajatel, kes ei ole kasutanud oma vabadust ühenduse piires vabalt liikuda.

33 Kuna määruse nr 1408/71 artikkel 48 reguleerib ühe liikmesriigi õigusaktide alusel täitunud vähem kui aasta kestvate kindlustusperioodide liitmist kindlustusperioodidega, mis on täitunud mõnes muus liikmesriigis, aitab see artikkel tagada töötajate liikumisvabadust liikmesriikides.

34 Seega tuleb tõdeda, et kõnesolevat artiklit 48, mille kohaldamine pealegi ei sõltu töötaja elukohast vanaduspensioni taotlemise ajal, ei saa tõlgendada nii, et pelgalt asjaolu, et ta on viinud oma elukoha üle kolmandasse riiki, muudaks küsitavaks tema õiguse vanaduspensioni arvutamisele nimetatud artiklis sätestatud eeskirjade kohaselt.

35 Lisaks nähtub rakendusmääruse artikli 36 lõikest 3, et esiteks võib vanaduspensioni taotluse esitada liikmesriigis mitteresident ning teiseks tuleb taotlus adresseerida selle liikmesriigi pädevale asutusele, kelle õigusaktid kehtisid taotleja suhtes viimastena. Järelikult on ühenduse seadusandja silmas pidanud niisugust olukorda nagu K. D. Chuckil, kelle elukoht on kolmandas riigis ja kes on mitmes liikmesriigis sotsiaalkindlustusmakseid tasunud endine töötaja.

36 Eeltoodust tuleneb, et töötajale, kes on sellises olukorras nagu K. D. Chuck, tuleb vanaduspensioni arvutamisel kohaldada liikmesriikides töötatud perioodide liitmise põhimõtet, nagu see on määratletud määruse nr 1408/71 artikli 48 lõikes 2.

37 Veel tuleb märkida, et viimane asjassepuutuv liikmesriik ei ole kohustatud maksma seda pensioni kolmanda riigi territooriumil.

38 Kohtujuristi eeskujul tuleb märkida, et kuigi määruse nr 1408/71 artikkel 10 sätestab täitmisele pööratava õiguse saada pensionihüvitist mis tahes liikmesriigis, ei kohusta määrus ega ükski ühenduse õiguse säte liikmesriike maksma pensioni kolmandatesse riikidesse. Sellest järeldub, et niisuguse vanaduspensioni maksmise praktilist korraldust reguleerivad selle liikmesriigi õigusnormid, kus asub pensioni maksmise eest vastutav asutus.

39 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 1408/71 artikli 48 lõike 2 kohaselt on selle liikmesriigi pädev asutus, kus töötaja, kes on mõne liikmesriigi kodanik, viimati elas, kohustatud selle töötaja vanaduspensioni arvutamisel siis, kui see töötaja elab pensioni maksmise taotluse esitamise ajal kolmandas riigis, võtma teises liikmesriigis töötatud perioode arvesse samadel tingimustel nagu siis, kui see töötaja elaks ikka veel ühenduse territooriumil.

Kohtukulud

40 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes, mida on muudetud ja ajakohastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 631/2004, artikli 48 lõike 2 kohaselt on selle liikmesriigi pädev asutus, kus töötaja, kes on mõne liikmesriigi kodanik, viimati elas, kohustatud selle töötaja vanaduspensioni arvutamisel siis, kui see töötaja elab pensioni maksmise taotluse esitamise ajal kolmandas riigis, võtma teises liikmesriigis töötatud perioode arvesse samadel tingimustel nagu siis, kui see töötaja elaks ikka veel Euroopa Ühenduse territooriumil.

Allkirjad